

groep van kennis. Van daar schreed men voort tot objectivering van het lichaam of *σῶμα* dezer kennis in groote compendia, die alle beschikbare wetenschap bijeenvoegden en dus als eenheid voorstelden. In deze compendia was de samenvoeging eerst bloot willekeurig of toevallig, tot allengs de behoefte zich gevoelen deed, in de rangschikking *system* te brengen. Naarmate allengs de saam te voegen stof steeds aanzwol, werd het steeds moeilijker dit systematische tot zijn recht te doen komen, tot eindelijk beide motieven uit elkaar gingen, en eenerzijds de stof, met terzijdezetting van alle systema, alphabetisch gerangschikt werd, terwijl anderzijds de rangschikking en samenhang zelfstandig bestudeerd werd. Toch bleef deze laatste studie aanvankelijk nog bijna uitsluitend technisch, tot Fichte den stoot gaf, om een onderzoek naar het organisch systema van alle wetenschap zelf als noodzakelijke en zelfstandige wetenschap te postuleeren. Hierbij deed zich aanvankelijk het misverstand voor, dat de naam Encyclopaedie in bezit werd gehouden door hen, die bij het saamstouwen der stof elk encyclopaedisch denkbeeld lieten varen; terwijl zij, die de eigenlijke Encyclopaedie beoefenden, den naam glippen lieten. Eerst in de laatste decenniën is de Encyclopaedie ook als naam tot haar eigenlijke studie teruggekeerd, en gaan de Real-lexica als compendia der stof, en de Encyclopaedieën als studiën over het organisch verband van deze stof weer uit elkaar. Aanvankelijk zijn deze encyclopaedische studiën in engeren zin nog meer van specialen aard; en eerst zoo deze speciale studiën een rustpunt bereikt hebben en elkander de hand reiken, komt de tijd, dat de *algemeene* Encyclopaedie weer met vrucht zal kunnen beoefend worden.

HOOFDSTUK III.

HET BEGRIP DER ENCYCLOPAEDIE.

§ 13. *Vorming van het begrip.*

Het woord, de idee en het begrip van *Encyclopaedie* hangen genetisch saam. Ook bij de Encyclopaedie kan dus de oude strijd ver-